

Terör Fikrini Yeniden Düşünmek: *Kutsal Terör*

ARŞ. GÖR. MERVE ESRA ÖZGÜRBÜZ*

Öz

Yaygın görüşün aksine zıt kavramlar birbirlerinden tam anlamıyla soyutlanmış değildir. Dolayısıyla terörün kaynağını sadece kötülüğe dayandırmak basit yolu seçmek olacaktır. Her şeyi yaratan tanrının tek yönlü olmaması gibi insan ve hayat da tek yönlü değildir. İnsana hayat veren tanrıda dahi bulunan iki yanlılık, evren ve insanda da kendini gösterir. Hayata dair bir kavram olan terörün söz konusu ikilikten soyutlanması mümkün değildir. Bu sebeple terörü anlamak için onu; tarihsel, metafiziksel, politik ve teolojik açıdan doğru okumak ve anlamlandırmak gerekmektedir. Terry Eagleton tarafından yazılan ve postmodernist kuramlara yoğunlaşan *Holy Terror*, metne adını veren ve birbirleriyle tezat içindeymiş gibi görünen “holy” ve “terror” kelimelerinin bir arada varoluşuna paralel şekilde “terör” kavramını kutsallık bağlamında teolojiye dayandırarak yeniden inşa eder.

Anahtar Sözcükler: Kutsal, terör, ikilik, postyapısalcılık, eleştiri

RE-THINKING THE IDEA OF TERROR: *HOLY TERROR*

Abstract

Contrary to popular opinion, opposite concepts are not completely abstracted from each other. Therefore, it would be easy way to base the source of terrors on evil only. Just as the god who creates everything is not one-sided, neither man nor life is unilateral. The two biases, even in the god who gives life to human beings, manifest themselves in the universe and man. Terrorism, which is a concept of life, is not possible to isolate from the duality. For this reason, it is required that making sense of terror from historical, metaphysical, political and theological perspective to understand it. Terry Eagleton’s *Holy Terror* concentrating on postmodernist theories, rebuilds the concept of “terror” in the context of sanctity based on theology, parallel to the coexistence of the words “holy” and “terror” that seem to contradict each other.

Keywords: Holy, terror, duality, postmodernism, criticism

2005 yılında yayımlanan, henüz Türkçeye çevirisi yapılmayan ve terör fikrini felsefi bir düzleme oturtan *Holy Terror*, terör üzerine yazılmış eleştirel kitaplardan biridir. Eserde teorik ve akademik bir üslup kullanan Terry Eagleton’a göre kitabı, şimdiye kadar terör konusunda hazırlanan birçok çalışmanın aksine siyasi terör çalışmalarının bir yenisi değildir (Eagleton, 2005, s. vi). Terör olgusunu orijinal bağlamda incelediğini iddia eden ve Batı kanonunun bir parçası hâline gelen edebî referanslarla iddialarını destekleyen yazar, bu olguyu tarihsel gerçeklik içinde metafiziksel ve teolojik temeller üzerine oturtarak açıklamaya çalışır; metinleri terörün siyasi sorununa yeni bir ışık tutmak için kullanmaktansa terörü metinlere farklı bakış açıları eklemek kullanır; tek yanlı kültür ve edebiyat teo-

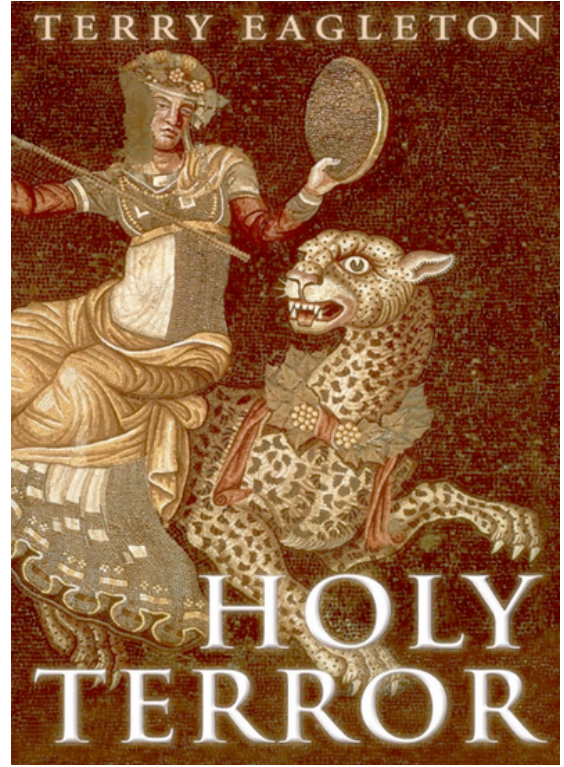
* Karadeniz Teknik Üniversitesi, mervesrapolat@gmail.com, orcid: 0000-0002-0616-5071
Gönderilme Tarihi: 10 Şubat 2021 Kabul Tarihi: 20 Şubat 2021

rilerini eleştirir. İnsanlığın miras aldığı yorumları olduğu gibi kabul etmesi yerine kelime, kavram ve olguların ne anlama geldiğini eleştirel bir şekilde düşünmesinin gerekliliğini savunur.

Terör üzerine fikir belirtenlerin genel kanısı, kargaşa ortamının altında yatan nedenlerin birçoğunun siyasi olduğudur. Oysa *Holy Terror*'da söz konusu görüş desteklenmez. Aksine siyasi nedenlerin terörü açıklama konusunda yetersiz kaldığı vurgulanır. Yazar, sürekli kelimelerle oynar; onları metafiziksel ve tarihsel bakımdan yeniden yorumlar. Bütün bölümler boyunca yazının, dilin kesinliklerini bozma arzusu kendini gösterir. Dolayısıyla kitabın adının üzerinde durulması, içerik bakımından okuyucusuna rehberlik eder. "Holy Terror" kabaca "Kutsal Terör"dür. *Longman Büyük İngilizce Türkçe Sözlüğü*'ne göre "holy" "kutsal, mukaddes, kutsi, mübarek; Tanrı ile ilgili, dinsel, dine ait" (1993, s. 710), "terror" ise "dehşet, çok büyük korku, terör" (s. 1573) olarak Türkçeye çevrilir. Bu iki kelime yan yana kullanıldığında "felaket kimse, Allah'ın belası" (s. 710) anlamlarına gelen ve genellikle argo kabul edilen bir bütün hâline dönüşür. "Kutsal"ın Ali Püsküllüoğlu'nun *Türkçe Sözlüğü*'ndeki "tapılacak ya da yolunda can verilecek denli sevilen, Tanrı'ya adanmış olan, Tanrısal olan" (2004, s. 1178) tanımları metnin geneline hâkim olan iddia çerçevesinde yazının devamında da görüleceği üzere oldukça manidardır.

Kitap altı bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerde terörü tetikleyen ve cazip kılan nedenler üzerinde durulur. Nedenler açıklanırken Antik Yunan, Ortaçağ teolojisi, XVIII. yüzyılda ortaya çıkan "sublime" kavramı ve Freud'un bilinçsizlik düşüncesinden ayrıntılı şekilde bahsedilir. Kültür, tarih ve edebiyat gibi alanlar üzerine disiplinlerarası çalışmaların önemini altını çizen yazar, bakış açılarını zenginleştiren birleşmelerin birçok önemli konunun irdelenmesinde kritik öneme sahip olduğunu iddia eder.

Eagleton, ilk bölüme (Invitation to an Orgy)¹, modern terörü ve kökenini tartışmakla başlar. Çoğunluk, terörün kökenini 1789 tarihli Fransız Devrimi'ne dayandırır. Terörü başlatanlar Fransız Devrimi sonrası ülkeye hâkim olan ve bu süreç zarfında ihtilal zamanından daha fazla kanın dökülmesine sebebiyet veren Jakobenler ya da Jakobenler Kulübü'dür. Söz konusu dönem, tarih sayfalarında terör dönemi şeklinde kayıtlara geçmiştir. Terör kavramı, adı geçen *kan dökücü* örgütün neden oldukları sebebiyle politik bir fikir şeklinde ortaya çıkar ve terörist kelimesi yine bu döneme ait terimlerden biri olan "Girondist" kelimesinden gelir (s. 1). Eagleton, verdiği genel bilginin ardından terörün kökeninin aslında çok daha eskilere dayandığını savunur. Ona göre terörü Fransız Devrimi ve "Grondist" kelimesiyle sınırlandırmak sığ bir bakış açısına işaret etmektedir. Zira yapılan sınırlandırmayla terör, küçük bir alana sıkıştırılmış ve oldukça basite indirgenmiş olur. Fransız Devrimi terörün sadece modern bir inşası iken terörün tarihi, insanlık tarihi kadar eskidir ve onu insanlığın dünyada yer almaya başladığı tarihlerden çok sonralarda aramak mantıklı değildir. İnsanlık var ol-

¹ Seks Partisine Davet.

² "In a broader sense of the word, to be sure, terrorism is as old as humanity itself. Human beings have been flaying and butchering one another since the dawn of time. Even in a more specialized sense of the term, terrorism runs all the way back to the pre-modern world. For it is there that the concept of the sacred first sees the light of day; and the idea of terror, implausibly enough, is closely bound up with this ambiguous notion." (s. 2).

maya başladığından itibaren terör de var olmaya başlamıştır.² Diğer bir deyişle terör, moderniteyle insan hayatına giren yeni bir kavram olarak değerlendirilse de terörün kökeni (genealogy) insanlık tarihi kadar eskidir. Daha da önemlisi Eagleton'a göre adaletsizliğin sonuçlarından biri olan terör kutsal kaynaklıdır ve terörü önlemenin yolu adaletsizliği önlemekle mümkündür (s. 15). Bu iddialar ve devamındaki tartışmalarda, kitabın adında da vurgulanmış olan iki parçalı olma (duality) durumu açıklayıcı bir biçimde ele alınmaktadır.

İkilik/ikili olma hâli, insanın doğasında başlar ve insan bu durumu tapındığı ilahlara dahi bir şekilde atfeder.³ Örneğin metinde, ünlü Janus heykelinin iki parçalı yapısına dikkat çekilir. Bir Roma tanrısını betimleyen heykelin iki ayrı yöne bakan iki ayrı yüzü vardır. Bu iki ayrı yüz, ikiyüzlülüğün göstergesidir (s. 23). Yüzlerden biri hayat bahşediciliği (life-giving), diğeri ise ölümü (death-dealing) temsil etmektedir (s. 115). "Holy" ve "terror" kelimeleri gibi ikiyüzlü Tanrı'nın dönüştürülmüş hâllerinden biri olan heykel örneği, terörün kökeninin Antik Yunan'a kadar gittiğinin ispatıdır. Antik Yunan kültüründe Janus heykelinin temsilcisi konumundaki tanrı, Dionysus'tur ve Dionysus metnin öne sürdüğü tezin temel vurgularından biridir.

Dionysus, bilindiği gibi şarap tanrısıdır. Ancak Eagleton, onun sadece şarabın tanrısı (god of wine, milk, and honey) değil aynı zamanda kanın tanrısı (god of blood) olduğunu söyler (s. 3). Yani Dionysus da tıpkı insan ve toplumlar gibi ikiyüzlüdür. Bütün gerçeklik ve kavramlar paradokslar üzerinde temellendirilir. Metnin ilk bölümünde vurgulanan paradoks da terörle kurulan ilişkinin hatalı olduğunu gösterir. Terörü tek açıdan değerlendirmek onu bütünüyle anlayabilmeyi engellemektedir. Eğer Dionysus, sadece eğlence tanrısı olarak değerlendirilirse ve onun tehlikeli yanı göz ardı edilirse tam manasıyla anlaşılması mümkün değildir. Eagleton, düşüncesini sağlam temellere oturtmak için birçok esere değinir. *The Bacchae*, üzerinde özellikle durduğu bir metindir. Söz konusu eser Euripides tarafından yazılan ironik bir trajedidir ve Eagleton'ın terör analizini şekillendirir. Hikâye, Tanrı Dionysus'un ölümlü akrabalarından rahatsızlık duymasıyla başlar. Dionysus onları yok etmek amacıyla ziyarete gelir. "Şarap" tanrısı hem ziyarete gelmekte hem de "ziyaret" kelimesinin amacına ters düşerek ziyaret ettiklerini öldürmek istemektedir. Bu karşıtlıkla beraber Dionysus ve ölümlü akrabası Kral Pentheus arasında da bir tezat yaratılır. Pentheus rasyonel tarafı ve devleti, Dionysus ise vahşi bir kendinden geçişi temsil etmektedir. Zorbalık ile kutsallığı bünyesinde toplayan Dionysus, kadın takipçileri olan maenadlar gibi grupların kendi etrafında örgütlenmesini sağlar. Örgütlenme sonucunda Pentheus öldürülür; çünkü kutsallığa tapan fanatikler, inançlarının onlara gösterdiği yolda sağduyularını bir kenara bırakıp oldukça yıkıcı bir hâle gelir. Bilinç dışı hâlleri onların istenildiği şekilde yönlendirilmesinin yolunu açar. Bu bir nevi intikamla adalet sağlama durumudur (s. 15). Söz konusu süreçte yapılan en büyük hatalar dahi kutsallığa atfedileceği için hata işleyenler kendilerini bağışlar ve tanrıları tarafından da bağışlanacaklarına inanırlar. İnançları onların terör eylemlerinde yapabileceklerinin sınırlarını bir hayli genişletir. Böylece toplumda kutsal kaynaklı bir terör ortamı yaratılır.

İlerleyen sayfalarda iddiasını geliştiren Eagleton, terör kavramının temelindeki esas nedenlerin teolojik olduğunu anlatabilmek adına *İncil*'i ele alır. *İncil* hikâyelerindeki Tanrı'nın, düz bir okuma yapıldığı takdirde hangi şekillerde algılanabileceği üzerinde durur. *İncil*'de anlatılanlara göre Tanrı mutlak hâkimdir. Fakat Tanrı mutlak hâkimiyetine rağmen oğlu İsa'ya acılar çektirir. Elinde onu kurutabilecek kudret olmasına rağmen bunu yapmaz. Bir süre sonra sahip olduğu gücü kullandığında birçok zulme katlanmak zorunda kalan İsa⁴ kurtulur ve Tanrı kahraman olur (s. 40). Böylece Tanrı

³ Diğer bir deyişle Tanrı bu ikiliği kendi bünyesinde barındırır ve onu yarattıklarına da ait kılar. İnsanlar ise dünyada kurdukları düzende inandıkları tanrıları bir yerde kendi kurgularıyla oluşturdukları için onu kendilerine ait özelliklerle donatırlar. Bu durum Tanrı(sal) olan ile insan olan arasında yaşanan bir döngü hâlini alır.

⁴ *İncil*'e göre İsa çarmıha gerilerek öldürülmüş ve üç gün sonra diriltirmiştir.

"God is a terrorist who demands the blood of his own son as the price for having been immortally offended."

⁵ Yücelik Ülkesi.

da ikiliğini ortaya koyar. O, hem hayat bağışlayıcı hem de öldürücüdür. Yazar, Tanrı ve oğlundan bahseden dinî hikâyenin bazı insanlarda zehirli duygular uyandırabileceğini iddia eder. İnsanlar Tanrı için “Tanrı ölümsüzlüğün bedeli olarak kendi oğlunun kanını talep eden bir teröristtir.”⁵ (s. 41) şeklinde ifadeler kullanabilir. Fazlasıyla basit düşünen insanlar; *İncil*'deki anlatımlar doğrultusunda korkutucu, insanların kurban edilmesini isteyen bir Tanrı imajı çizebilir. Bu kişilerin Tanrı'ya karşı gelmesi de kaçınılmazdır. Onlar Tanrı'ya karşı gelirken somut eylemler gerçekleştirememesi sebebiyle içlerinde oluşan kinle düzene isyan edecektir. Bütün dünya üzerindeki mutlak güç Tanrı'dır ama mutlakiyetçiliğin somutlaşmış hâli, içinde bulunulan sistem veya düzendir. Söz konusu durum kutsallıktan kaynaklanmayan bir terör durumu gibi gözükse de isyanın temelinde kesinlikle kutsallık vardır (s. 41).

İkinci bölümde (States of Sublimity)⁶, terörün estetik yönü üzerinde durulur. Estetiğin terör kavramının inşasında büyük paya sahip olduğunu iddia eden Eagleton, teröre sebep olan estetiği “sublime” kavramıyla ele alır. “Sublime” kavramı kişide aşırı bir duygu yoğunluğu meydana getirir. Terörün estetik cazibesini kuran kavram, insanın korku ve hayranlıkla karışık bir saygıyı tecrübe etmesine ve kendinden geçmesine neden olur (s. 44). Yazar “sublime” kavramını daha iyi açıklamak adına Edmund Burke'ün *Philosophical Enquiry into the Origin of our Ideas of the Sublime and Beautiful* ve Immanuel Kant'ın *Critique of Judgement* metinlerine göndermelerde bulunur. Burke'e göre korkulan ya da tehlikeyi çağrıştıran şeylerden kaynaklanan “sublime” insanda terör duygusunu harekete geçirir. Bu korku hissi, korkulan nesneye karşı insanda hayranlık uyandırır. İnsanların tapındıkları tanrı veya tanrılarıyla olan ilişkileri de bu duygu tarafından şekillendirilmektedir. İnsanoğlu, tanrısındaki yücelik hissini ona yaşattığı duyguyla (huşu/awe) ondan çekinir. Fakat çekinme onu ilahundan uzaklaştırmak yerine ilahuna daha çok yaklaştırır.

Tanrı hem yaratan hem de yok edendir. Tanrının özündeki paradoksal durum insanın özünde de vardır (s. 69). İnsan hayatı ve dünyayı bu özle şekillendirir. İkinci bölümdeki “Savaş için barış yapılır.”⁷ ve “Melek ve şeytan aynı sosyal dünyanın yüzleridir.”⁸ (s. 56) cümleleri, bu iddianın temeli niteliğindedir. Özellikle ikinci cümleden hareketle evrenin doğasında var olan karşıtlık Jekyll-Hyde veya Holmes-Moriarty (s. 56) örneklendirmeleriyle desteklenir. Mefisto (şeytan) ve Faust arasındaki ilişkiyi de tanımlayan Eagleton, görünürde çizilen resmin aksine Mefisto'nun Faust'u değil Faust'un Mefisto'yu yönlendirdiğini söyler (s. 57). Yani Faust içinde barındırdığı şiddet duygusunu ya da tehlikeli özelliklerini yaratmış olduğu ötekine ait kılar. Canavarlaşmış öteki aslında farklı biri değil, kişinin kendisidir.

Kitabın üçüncü bölümü (Fear and Freedom)⁹ korku ve özgürlük üzerinedir. Özgürlük “sublime” sıfatıyla nitelendirilir. Daha önce de bahsedildiği gibi nitelendirmelerin kelimelere yüklediği anlamlar tek boyutlu değildir. Özgürlük kutsal ve değerli bir hak olmasının ötesinde içinde şiddeti barındırır; yarattığı gibi yok etme gücüne de sahiptir (s. 68). Özgürlük kavramının iki ayrı anlamsal boyutu görünüşte her ne kadar birbirine uzak görünse de iç içedir. Sınırsız/mutlak özgürlük (absolute freedom), tam anlamıyla özgür olmak anlamına gelmez. Mutlak özgürlük, bir yanıla teröre yol açmakta veya terörün kendisi olmaktadır (s. 71). Eagleton daha iyi bir açıklama için Georg Wilhelm Friedrich Hegel'in düşüncelerinden yararlanır. Hegel'e göre Fransız Devrimi, özgürlük meselesi bakımından büyük, paradoksal bir yapıdır. Zira bu devrim, özgürlük mücadelesine girmiş insanlar tarafından yapılmış olduğu hâlde bir noktadan sonra yok etme özgürlüğüne dönüşür. Hegel bu durumu “the freedom of the void” (özgürlüğün iptali) şeklinde tanımlar (s. 71). Önceki bölümlerde

⁶ “Peace makes for war.”

⁷ “The angelic and the demonic are faces of the same social world.”

⁸ Korku ve Özgürlük.

⁹ Azizler ve İntiharlar.

¹⁰ “Death is a solution to your existence.”

yazarın değinmiş olduğu Fransız Devrimi'nden sonra yaşanan terör ve korku dönemi durumun somut bir göstergesidir.

Dördüncü bölüm (Saints and Suicides)¹⁰, azizler ve intiharlar üzerinde durur. İki kavram da önceki bölümlerde tartışılan kavramlar gibi birbirine çok uzak görünür. Oysa Eagleton iki kavram arasındaki boşlukları yok eder, onları bütünleştirir. Yazara göre "sublime" duygusuyla kendini unutan ve kendinden geçen terörist, var olma çabası içindedir. "Ölüm varoluşunuzun bir çözümüdür."¹¹ (s. 90) ifadesiyle yazar, iddiasını ayrıntılı açıklayabilmek için intihar bombacısı (suicide bomber) ve açlık grevcisi (hunger striker) arasında karşılaştırma yapar. İntihar bombacısı, eylemiyle toplumda kaos ve terör ortamı yaratan kişidir. Eyleminin amacı, inanç sistemi ya da ideolojilere göre değişir. Amaç ne olursa olsun eylemin sonucunda intihar bombacısının hayatta kalma ihtimali düşüktür. Eylemi yapacak kişi bombaları bedenine yerleştirdiği andan itibaren ölmeyi de kabul etmiş demektir. Bu kabul ediş, kişi için bir sona erme fikrinden ziyade "sublime" duygusu ve estetik zevkle birlikte sonsuzluğa ulaşma çabasıdır. Kişi, eylemiyle bir yerde kaderinin önüne geçer. Ölümü seçmekle beraber kaderin önüne geçme ve uğruna savaştığı ideolojide sonsuza kadar yaşama düşüncesi de kişiyi bambaşka bir boyuta taşır. Bu bir nevi azizlik mertebesidir (s. 89). Eagleton, intihar bombacısını aynı anda hem galip gelen (victor) hem de kurban edilen (victim) şeklinde tanımlar (s. 90). Kişi kendi hayatını feda ederek inandıkları uğruna bir var olma savaşına girmiş ve önceden kabullenmiş olduğu ölümüyle bir anlamda ölümsüz olmayı başarmıştır. Oysa açlık grevi yapanların durumu böyle değildir. Ölüm orucu eyleminde bulunan kişide en başından beri kabul edilmiş bir ölüm kararı ve intihar bombacısının fedakârlığı yoktur (s. 89). Asıl amaç, istenilene yaşarken kavuşmaktır. Ölüm orucu tutan kişinin ölüm nedeni kendi iradesi değil, kendi iradesi dışındaki güçlerdir (s. 96).

Yazar beşinci bölüme (The Living Dead)¹² önceki bölümlerde tartışılan meselelerinin özetiyle başlar. Kısa bir özetten sonra "evil" (kötü, habis) kelimesine yoğunlaşır. Kelimeye tek açıdan yaklaşmanın yanlış ve eksik değerlendirmelere yol açacağını iddia eder. Hayatın zıtlıklarla dolu olduğunu ve "evil" şeklinde nitelenen durum, olay ve kişilerin tarihsel bağlamda kabul edilebilir/ olumlu sonuçlara ulaşabileceğini söyler (s. 116). Eagleton, "evil" kelimesi hakkındaki argümanını daha iyi açıklamak için Joseph Conrad'ın anarşi ve terör konulu romanı *The Secret Agent* –"İngiliz edebiyatındaki ilk intihar bombacısı romanı"¹³ (s. 121) üzerinde durur. Bu romanın yardımıyla "evil" kelimesi metafiziksel bakımdan yeniden şekillenir. Yazar, kelimeye sözlüksel anlamının üstünde anlamlar yükler. Ona göre "evil" ilk anlamının dışında ilk anlama zıt başka anlamlar da taşır. "Evil" olarak nitelenen olay veya kişiler kelimenin taşıdığı bütün anlamlara hizmet ederek karşıtlığı gözler önüne serer. Kelimenin anlamlarına paralel olarak beşinci bölümde bahsi geçen romanın kahramanları da yıkımla yeni bir düzen kurma peşindedir (s. 121-122).

Kitabın son bölümünde (Scapegoats)¹⁴, terör kavramının kelimeler aracılığıyla tartışılması sürdürülür. Eagleton, metin boyunca yaptığı gibi dilin sınırlarıyla mücadele eder, kalıplaşmış kullanımları yapıbozuma uğratar. Son bölümün anahtar kelimesi "sacrifice"¹⁵dir. "Sacrifice" kelimesinin sözlük anlamlarına yoğunlaşan yazar, kelimelerin anlamlarını metafiziksel boyutla bütünleştirerek genişletir ve karşıt gibi görünen kavramların gerçekte öyle olmadığını ortaya koyar. Ona göre, karşıtlıklar birbirlerini yok etmek yerine bir arada bulunmakta, karşıtlıklara aynı olay veya kişilerde aynı anda rastlanılmaktadır. Yazar, Oedipus'un hem kutsal hem de lanetlenmiş bir figür olduğunu söyleyerek iddiasını temellendirmeye çalışır (s. 134).

Özetlemek gerekirse antik dünyadan günümüze bir soy biliminin izini sürmek için politik, fel-

¹¹ Yaşayan Ölü.

¹² "The first suicide-bomber novel of English literature."

¹³ Günah Keçisi.

¹⁴ Fedakârlık.

sefi, edebî ve teolojik kaynaklardan yararlanan terör fikrinin derin ve iddialı bir araştırmasını sunan *Holy Terror*, metne adını veren “holy” ve “terror” kelimelerinin bir arada varoluşuna paralel doğrultuda akıl dışı ve bilinçsiz bir eylem veya eylemler zinciri olan terör kavramını kutsallık üzerinden teolojiye dayandırarak yeniden inşa eder. Bu eser, teröre ilişkin artan siyasi çalışmalar yığınının bir yenisini eklemek yerine ciddi bir tarihsel perspektifle terörün metafiziği üzerinde durmaktadır. Hem hayat bahşeden hem de öldüren kutsal ikiliğe odaklanan, bu kavramı mevcut ve geçmiş özgürlük fikirleri aracılığıyla terörün kendisiyle ilişkilendiren Eagleton’a göre genel kanının aksine iyinin kaynağı her zaman iyi ya da kötünün kaynağı her zaman kötü değildir. Tüm kavramlar iç içe geçmiş bir şekildedir. Dolayısıyla terörün kaynağını sadece kötülük olarak görmek doğru değildir. Tanrı, özgürlük, yüce, bilinç dışı, trajik kurban ve günah keçisine dair fikirlere yer veren Eagleton ortaya attığı temel argümanını; Kant’ın savaşın politik durumu güçlendirmesi ve bu gücün barışın oluşturulması veya devam ettirilmesini sağlaması, şiddet ve kaos durumunun devleti kanunlar noktasında zirveye ulaştırması görüşleriyle destekler (s. 128). Tüm toplumların şiddet üzerine kurulduğunu savunan yazar, zamanla şiddet kaynaklarının gizlenmesinin mümkün olduğunu ve böylece toplumların meşruiyet kazandığını iddia eder. Kısacası, hayat tek yönlü değildir. Onu meydana getiren tanrıda dahi bulunan iki yanlılık (duality) durumu evren ve insanda kendini gösterir. Dionysus kültüründen Jacques Lacan’ın düşüncesine uzanan eser boyunca postyapısalcı bakış açısıyla değerlendirilen terör kavramı da ikilikleri barındırır. Bu sebeple terörü anlamak için onu; tarihsel, metafiziksel, politik ve teolojik açıdan doğru okumak gerekmektedir.

Kaynakça

Eagleton, Terry (2005). *Holy Terror*. Oxford: Oxford University Press.

Longman Büyük İngilizce – Türkçe – Türkçe Sözlük. (1993). İstanbul: Metro Kitap Yayın Pazarlama.

Püsküllüoğlu, Ali (2004). *Çağdaş Türkçe Sözlük*. Ankara: Arkadaş Yayınları.

BATI

EDEBİYATINDA AKIMLAR

editör
OKTAY YİVLİ

HATİCE FIRAT
YASEMİN MUMCU
OKTAY YİVLİ
OĞUZHAN KARABURGU
BERNA AKYÜZ SİZGEN
NİLÜFER İLHAN

ÜMMÜHAN TOPÇU
SEFA YÜCE
HANİFİ ASLAN
METİN AKYÜZ
MEHMET SÜMER
YAKUP ÖZTÜRK

Prof. Dr. Önder Göçgün

TİYATRO DENEN HAYAT SAHNESİ

PROF. DR. ÖNDER GÖÇGÜN

Türk Tasavvuf Şiiri

AÇIKLAMALI VE YORUMLU ÖRNEKLERLE

MODERN TÜRK EDEBİYATI

editör
OKTAY YİVLİ

MUHARREM DAYANÇ
OKTAY YİVLİ
MACİT BALIK
MAHMUT BABACAN
SEVİM ŞERMET

YASEMİN MUMCU
BEDİA KOÇAKOĞLU
NİLÜFER İLHAN
MAKSUT YİĞİTBAŞ
SELAMİ ALAN

